

Sygn. akt IV CSK 181/09

POSTANOWIENIE

Dnia 17 września 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący)

SSN Irena Gromska-Szuster (sprawozdawca)

SSN Krzysztof Strzelczyk

w sprawie z wniosku M. SA
przy uczestnictwie H. Spółki Jawnej
o wpis hipoteki przymusowej kaucyjnej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 17 września 2009 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy
od postanowienia Sądu Okręgowego w O.
z dnia 28 stycznia 2009 r., sygn. akt [...],

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w O. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

W dniu 9 lipca 2008 r. M. S.A. złożyła wniosek o wpisanie w księdze wieczystej Kw [...] hipoteki przymusowej kaucyjnej do kwoty 5 577 133,64 zł. na podstawie nakazu zapłaty z dnia 14 czerwca 2004 r. wydanego w sprawie [...] przez Sąd Okręgowy w O.

Referendarz sądowy w dniu 12 listopada 2008 r. uwzględnił wniosek. W skardze na to orzeczenie uczestnik postępowania H. spółka jawna wnosił o uchylenie wpisu wskazując, że nakaz zapłaty jest nieprawomocny, a wynikająca z niego wierzytelność została przelana przez wnioskodawcę na rzecz innego podmiotu.

Sąd Rejonowy w P. postanowieniem z dnia 25 listopada 2008 r. utrzymał w mocy zaskarżony wpis.

Stwierdził, że wierzyciel spełnił wszystkie warunki formalne niezbędne do obciążenia nieruchomości dłużnika hipoteką przymusową kaucyjną składając nakaz zapłaty wydany w postępowaniu nakazowym. Nie ma znaczenia okoliczność, że nieprawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w W. z dnia 13 marca 2008 r. nakaz ten został uchylony i postępowanie w sprawie nadal się toczy, skoro do czasu prawomocnego uchylenia nakazu zapłaty, stanowi on podstawę do obciążenia nieruchomości hipoteką przymusową kaucyjną. Natomiast załączone do skargi zawiadomienie o przelewie wierzytelności objętej nakazem, nie jest, zdaniem Sądu Rejonowego, wystarczającą podstawą, do stwierdzenia, że wierzytelność wynikająca z nakazu zapłaty wygasła wobec dłużnika.

W wyniku apelacji uczestnika postępowania Sąd Okręgowy w O. zmienił zaskarżone postanowienie w ten sposób, że uchylił dokonany przez referendarza sądowego wpis hipoteki przymusowej kaucyjnej i wniosek oddalił oraz orzekł o kosztach postępowania.

Sąd Okręgowy powołując się na treść art. 109 u.k.w.h. stwierdził, że hipoteka przymusowa kaucyjna ustanawiana jest na jednostronny wniosek wierzyciela na podstawie tytułu wykonawczego, z którego wynika uprawnienie wierzyciela składającego wniosek o jej wpis.

W chwili rozpoznawania przez referendarza sądowego wniosku o wpis hipoteki istniała tożsamość podmiotu wymienionego w tytule wykonawczym jako wierzyciel z podmiotem składającym wniosek o wpis hipoteki, tj. z wnioskodawcą. Jednakże w skardze na orzeczenie referendarza uczestnik wykazał, że wnioskodawca utracił status wierzyciela, bowiem w dniu 10 sierpnia 2005 r. dokonał cesji wierzytelności wynikającej z przedmiotowego nakazu zapłaty, stanowiącego tytuł wykonawczy, na rzecz innego podmiotu – P. spółki z o.o. Tym samym, zdaniem Sądu Okręgowego, wnioskodawca, nie będąc wierzycielem, nie mógł domagać się wpisania na swoją rzecz hipoteki przymusowej kaucyjnej na podstawie nakazu zapłaty z dnia 14 czerwca 2005 r.

W skardze kasacyjnej opartej na obu podstawach, wnioskodawca w ramach pierwszej podstawy zarzucił naruszenie art. 109 ust.1 u.k.w.h. przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że wierzyciel, który po uzyskaniu na swoją rzecz nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, zbył w toku dalszego procesu wierzytelność objętą tym nakazem, nie może domagać się ustanowienia na swoją rzecz hipoteki przymusowej kaucyjnej oraz naruszenie art. 107 u.k.w.h. przez pominięcie, że zrywa on z zasadą akcesoryjności i umożliwia dokonanie przelewu wierzytelności bez przelewu hipoteki kaucyjnej.

W ramach drugiej podstawy wnioskodawca zarzucił naruszenie art. 626⁸ § 2 k.p.c. przez przekroczenie zakresu kognicji sądu wieczystoksięgowego i oparcie rozstrzygnięcia na twierdzeniach i zarzutach uczestnika, a nie na dołączonych do wniosku dokumentach i treści księgi wieczystej, naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przez nieprawidłowe sporządzenie uzasadnienia zaskarżonego postanowienia, które nie wyjaśnia podstawy prawnej rozstrzygnięcia oraz art. 192 pkt 3 k.p.c. przez jego niezastosowanie, choć powód zbył wierzytelność w toku procesu i dlatego czynność ta nie miała wpływu na dalszy bieg sprawy. Wnosił o uchylenie zaskarżonego postanowienia, oddalenie apelacji uczestnika postępowania i zasądzenie od niego na rzecz wnioskodawcy kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Nieuzasadniony jest zarzut naruszenia art. 192 pkt. 3 k.p.c., bowiem przepis ten nie miał zastosowania w rozpoznawanej sprawie o wpis hipoteki do księgi

wieczyste. Chronologia zdarzeń wskazuje, że wnioskodawca w dniu 14 czerwca 2004 r. uzyskał na swoją rzecz w postępowaniu nakazowym nakaz zapłaty, w dniu 10 sierpnia 2005 r. dokonał przelewu wierzytelności nim objętej na rzecz P. spółki z o.o., w dniu 13 marca 2008 r. doszło do nieprawomocnego uchylecia powyższego nakazu zapłaty i proces o wierzytelność nim stwierdzoną toczy się nadal z udziałem tych samych stron, gdyż nabywca wierzytelności nie wstąpił do procesu w miejsce wnioskodawcy-zbywcy, w dniu 9 lipca 2008 r. wnioskodawca złożył wniosek o wpis hipoteki przymusowej kaucyjnej na podstawie nakazu zapłaty z dnia 14 czerwca 2004 r. i w dniu 12 listopada 2008 r. referendarz sądowy uwzględnił wniosek. Nie ma więc racji Sąd Okręgowy, że w chwili dokonania przez referendarza wpisu hipoteki przymusowej kaucyjnej istniała tożsamość podmiotu wymienionego w tytule wykonawczym jako wierzyciel z podmiotem składającym wniosek o wpis hipoteki, to jest z wnioskodawcą. Ani wówczas ani w chwili złożenia wniosku o wpis tożsamość ta nie istniała, bowiem wnioskodawca przelał wierzytelność stwierdzoną nakazem zapłaty w dniu 10 sierpnia 2005 r., a więc prawie trzy lata przed wszczęciem rozpoznawanej sprawy o wpis hipoteki przymusowej kaucyjnej. Do „zbycia w toku sprawy rzeczy lub prawa, objętych sporem” doszło zatem w procesie toczącym się po wydaniu nakazu zapłaty, a nie w rozpoznawanej sprawie o wpis i z tych przyczyn art. 192 pkt 3 k.p.c. nie miał w niej odpowiedniego (przez art. 13 § 2 k.p.c.) zastosowania.

Nie doszło także do, mającego istotny wpływ na wynik sprawy, naruszenia art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., choć rację ma skarżący, że uzasadnienie postanowienia Sądu drugiej instancji jest nadmiernie lakoniczne i w części mającej stanowić wyjaśnienie podstawy prawnej rozstrzygnięcia pomija istotne kwestie prawne, jednak nie w stopniu uniemożliwiającym dokonanie jego oceny, co w świetle art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. stanowi niezbędny warunek skuteczności kasacyjnego zarzutu naruszenia art. 328 § 2 k.p.c.

Nie jest również uzasadniony zarzut naruszenia art. 107 u.k.w.h., który reguluje kwestie przelewu wierzytelności już zabezpieczonej hipoteką kaucyjną, dopuszczając przelew samej wierzytelności, bez zabezpieczającej ją hipoteki kaucyjnej. Nie ma więc zastosowania w rozpoznawanej sprawie o wpis (ustanowienie) takiej hipoteki. Wynikający z tego przepisu brak akcesoryjności

hipoteki przymusowej kaucyjnej i zabezpieczającej ją wierzytelności powinien być natomiast uwzględniony przy wykładni art. 109 ust.1 w zw. z art. 111 u.k.w.h. w sytuacji, gdy o ustanowienie hipoteki przymusowej kaucyjnej ubiega się wierzyciel wymieniony w tytule wykonawczym, który przelał wierzytelność objętą tym tytułem. Rację ma skarżący, że Sąd Okręgowy wykładając art. 109 ust.1 u.k.w.h., nie uwzględnił charakteru hipoteki przymusowej kaucyjnej i jej luźnego tylko powiązania z wierzytelnością, którą zabezpiecza, co sprawia między innymi, że zgodnie z art. 105 u.k.w.h. hipoteka kaucyjna nie korzysta z domniemania istnienia wierzytelności zabezpieczonej. Pominął też, iż ze względu na charakter hipoteki przymusowej kaucyjnej, przelewu wierzytelności zabezpieczonej taką hipoteką nie chroni rękojmia wiary publicznej ksiąg wieczystych (art. 112 u.k.w.h.).

Wszystko to uzasadnia kasacyjny zarzut naruszenia art. 109 ust.1 ukwh przez błędną wykładnię i w konsekwencji nie zastosowanie go w rozpoznawanej sprawie. W świetle jego postanowień (w zw. z art. 111 u.k.w.h.) o ustanowienie hipoteki przymusowej kaucyjnej może ubiegać się jedynie wierzyciel, którego wierzytelność jest stwierdzona tytułem wykonawczym, określonym w przepisach o postępowaniu egzekucyjnym. Wystarczającą podstawą jej ustanowienia jest zatem wniosek osoby figurującej jako wierzyciel w stosownym tytule wykonawczym i złożenie przez nią tego tytułu. Jak stwierdził Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 2 grudnia 2003 r. III CZP 92/03 (OSNC z 2005 r., nr 2, poz. 22), podstawą wpisu hipoteki przymusowej kaucyjnej może być także nieprawomocny nakaz zapłaty wydany w postępowaniu nakazowym, bez nadania mu klauzuli wykonalności. W świetle art. 109 ust.1 w zw. z art. 111 u.k.w.h. uprawnienie wnioskodawcy do żądania ustanowienia hipoteki przymusowej kaucyjnej musi wynikać z przedstawionego sądowi przy wniosku tytułu wykonawczego. Jak wskazał Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 20 marca 2003 r. III CKN 205/00 (OSNC z 2004 r., nr 6, poz. 93) omawiane zabezpieczenie hipoteczne może uzyskać tylko taki wierzyciel wnioskodawca, który został wymieniony w tytule wykonawczym jako podmiot uprawniony, nie może natomiast uzyskać go wnioskodawca, który nie figuruje w tytule wykonawczym, a wniosek o wpis uzasadnia nabyciem w drodze cesji wierzytelności objętej tytułem, załączając do wniosku umowę przelewu tej wierzytelności.

Określony w art. 626⁸ § 2 k.p.c. zakres kognicji sądu wieczystoksięgowego przy rozpoznawaniu wniosku o wpis hipoteki przymusowej kaucyjnej jest ograniczony do badania samego wniosku, załączonego doń tytułu wykonawczego i księgi wieczystej. Sąd nie może badać żadnych innych dokumentów ani okoliczności, w szczególności tego, czy wierzytelność objęta wnioskiem istnieje czy wygasła na skutek zdarzeń, które miały miejsce po jej powstaniu (porównaj postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 1998 r. I CKN 553/07 i z dnia 4 września 2008 r. IV CSK 200/08, nie publ.). Nie może więc także badać, na zarzut dłużnika, czy po powstaniu tytułu wykonawczego stanowiącego podstawę wniosku o wpis hipoteki przymusowej kaucyjnej, doszło do przelewu wierzytelności, a więc czy wnioskodawca figurujący jako wierzyciel w tym tytule, pozostaje wierzycielem, czy też przelał wierzytelność na inną osobę. Dłużnik kwestionujący uprawnienia wierzyciela, posiadającego tytuł wykonawczy określony w art. 109 ust.1 w zw. z art. 111 u.k.w.h., może jedynie, w przewidzianym trybie postępowania, innego niż wieczystoksięgowe, zwalczać w stosowny sposób tytuł wykonawczy, który stanowi podstawę ustanowienia hipoteki przymusowej kaucyjnej. Dopóki jednak tytuł taki istnieje, wierzyciel w nim wskazany jest uprawniony do żądania wpisu hipoteki przymusowej kaucyjnej także wtedy, gdy po powstaniu tego tytułu przelał objętą nim wierzytelność na inną osobę.

Uznając zatem za uzasadnione kasacyjne zarzuty naruszenia art. 109 ust.1 u.k.w.h. oraz art. 626⁸ § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w O. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego (art. 108 § 2 w zw. z art. 398²¹ k.p.c.).